

Ulrik – en overlever blant Skandinavias ulver

Av Håkan Sand, Camilla Wikenros, Per Ahlqvist,
Petter Wabakken & Olof Liberg

Foto: Ulf Risberg.

«Denne ulven har vært i særklasse den viktigste kilden til vår forståelse av ulvens økologi i Skandinavia, og for mange av oss som arbeidet med ham har han gitt de mest spennende øyeblikkene i felt.» Våre Rovdyr har gleden av å publisere de skandinaviske ulveforskernes beretning om den kjente ulven Ulriks fascinerende liv og eventyr som de fulgte i elleve år. Følg med forskerne i Ulriks spor!

Vi var alle så overrasket. Kunne det virkelig være så enkelt? Åtte ulver fanget og utstyrt med radiosendere på bare fire dager under vårt aller første forsøk i Skandinavia.

Og nå, en sen ettermiddag den 15. desember 1998, hadde vårt arbeidsteam via helikopter merket to ulver fra Leksandsreviret, og vi – Håkan, Olof og Petter – var nå på vei til stedet hvor vi kunne møte helikoptergjengen og begynne innsamling av analyseprøver fra ulvene.

Da Per løftet ut de to ulvene fra helikopteret innså vi at vi hadde fanget leder-

hunner i flokken, og vi vurderte hennes alder til fire-fem år. Den andre ulven var omtrent like stor, men var åpenbart en ung hann. En nærmere titt på tenner og frambein avsvarte at denne hannen faktisk var en valp – sju og en halv måned gammel. I og med at alle vi skandinaviske ulveforskere er romantiske av natur ga vi ham navnet #98-04 og moren fikk navnet #98-05. Selv om alle i forskningsteamet var full av begeistring etter disse dagene med suksess, så kunne ingen av oss forestille seg at denne hannvalpen, #98-04, skulle bli vår største leverandør av økologisk innsikt de neste ti årene.

Ved starten på ulveforskningsprosjektet i 1998 hadde den skandinaviske ulvebestanden økt fra en håndfull individer på begynnelsen av 1980-tallet til ca. 70 ulver – med tegn på fortsatt sterk positiv tilvekst. Miljøet (Nord-Värmland) var ut fra et ulveperspektiv bra – med høy tetthet av elg og rådyr i vidstrakte og relativt tynt befolkede skogområder. Men der ulven gjenopbrer sine tidligere utbredelseområder varierer vanligvis holdningen blant mennesker fra rent hat til uendelig kjærlighet og omtanke.

Nå var tiden kommet for forskning på ulv og fokusere på individer ved hjelp av

mulig – den første i sitt slag i Skandinavia. Tanken var å dokumentere begge ulvenes posisjon i det minste en gang om dagen og kombinere denne informasjonen med sporing av hele flokken – og dermed kunne finne alle byttedyr flokken drepte i en viss periode. Det viste seg at denne strategien ikke var realistisk til tross for vårt arbeidsteams utmerkede kapasitet (med Mats Rapp og Mikael Sandström i spissen). Ikke bare vandret ulvene så langt visse dager at det praktisk talt var umulig å holde tritt med dem, men flokken splittet dessuten også opp i flere grupper som gikk i hver sin retning. Vår ungvulv #98-04 syntes å være av en ganske selvstendig natur og benyttet mye av tiden på egen hånd eller med noen få av søsknene. I mars 1999 – i en alder av ti måneder – var han mer for seg selv enn han var sammen med de andre i flokken. I denne første studien fant vi at han hadde forsøkt å ta både elg og rådyr eller i det minste forfølge dem i høy hastighet, men vi kunne aldri bekrefte om han drepte byttedyr på egen hånd i denne unge alder.

Under en av våre regelmessige spinger av #98-04 i mars 1999 oppdaget vi at han plutselig led av en kraftig blødning etter å ha krysset en skogsbilvei. Han var åpenbart alvorlig skadet. Baksporing over flere kilometer avslørte ingenting som kunne forklare den plutselige blødningen. Et tynt lag av snø fra foregående natt viste at han hadde passert veien med normal hastighet, og skrittlengden viste at kollisjon med bil ikke kunne være årsaken. Bare én bil hadde kjørt på veien før oss etter snøfallet. Da #98-04 hadde nådd ca. 30 meter inn på hogstfeltet etter å ha passert veien, hadde den intensive blødningen begynt. Hans hvileplass ikke langt fra veien viste at han tilbrakte atskillige timer i dette lille området mens han mistet betydelige mengder blod. Da vi noe senere samme dag undersøkte stedet, viste senderen at han bare var noen hundre meter unna – åpenbart uten å kunne bevege seg rundt på normal måte. Vår konklusjon var at han hadde blitt utsatt for ulovlig jakt utført av en person i bilen som passerte tidligere samme morgen som han gikk over veien. Etter å ha oppholdt seg i samme område i flere dager var han til slutt i stand til å bevege seg mer normalt. Da vi gjenopptok sporingen var det ikke lenger noe blod i sporene.

Denne hendelsen kan muligens ha påvirket #98-04s tilhørighet til sitt hjemmeområde

for i slutten av mars forlot han sitt fødselsrevir og ble stasjonær i et område rett sørøst for Leksandsreviret. I så henseende var han annerledes enn de fleste av sine artsfrender som vanligvis vandrer flere hundre kilometer før de slår seg ned og etablerer et eget revir. Snart fikk vi en god forklaring på den korte forflytningen. I juni 1999 ble han observert med en hunn i det området som vi hadde gitt navnet Grangårdereviret etter et lokalt stedsnavn i trakten. Til tross for at bestanden var liten på den tiden og tilbudet av potensielle partnere enda mindre, hadde #98-04 det hullet at han fant en så snart han forlot sitt fødselsrevir.

Under den følgende sommer og vinter fulgte vi de to ulvene nøye i deres nye revir gjennom intensiv peiling kombinert med vintersporing på snø. Vi benyttet dermed samme teknikk som i Leksandsreviret, men med den forskjell at vi nå konsentrerte oss om å søke etter nedlagte byttedyr i de områder der de voksne ulvene hadde holdt seg i flere dager. I januar 2000 lyktes vi også å fange hunnen (#00-04) – en anelse rødfarget ulv som veide 42 kilo og med en anslått alder på fire år. Nå var begge utstyrt med radiosender. Feltstudier viste at vår unge hann og hans partner hadde utviklet ganske gode jaktferdigheter overfor både elg og rådyr. De besøkte også et antall gamle kadavre, kanskje noe de hadde felt selv, men de drepte aldri husdyr eller spiste på kadavre av husdyr – heller ikke om sommeren da sau og kyr var tilgjengelig, om enn bak innhegning. Sporingen avslørte også at de to ulvene felte elg med god suksess, men at i snitt bare ett av fem jaktforsøk resulterte i en drept elg. Sporingen viste også at de iblant forfulgte elg og rådyr i flere kilometer før de lyktes med sin jakt. Ved et tilfelle hadde begge ulver fulgt sporene etter et rådyr i nesten 14 kilometer, men klarte ikke å felle det.

Sporingen gjennom vinteren avslørte også at hunnen var kommet i brunst, hvilket kom fram av blodet i urinen. Så i begynnelsen av mai 2000, da begge ulver beveget seg lite, mistenkte vi at et kull var født. Hvis dette var riktig, hadde vår hannulv #98-04 blitt far for første gang i en alder av to år. Men det skulle drøye helt til oktober før en av våre feltarbeidere (Jan Perjons) observerte #98-04 og hans partner med fire valper. Nå visste vi.

I juni 1999 ble Ulrik observert med sin første make – i Grangårdereviret. Her krysser Grangärdeparet en vei i Norra Malingarna i Dalarna den 14. juli 1999. Tispa foran og Ulrik etter. Foto: Åke Aronson.

Før vi hadde mulighet til å spore hele flokken på snø, mistet vi i midten av november plutselig kontakten med hunnens radiosender. Vi søkte rutinemessig etter hennes signaler fra fly over store landområder, inkludert deres revir, men uten hell. Den første snøen noen uker senere avslørte spor fra totalt fire ulver, men vi kunne ikke finne spor etter mer enn én voksen, revirmarkerende ulv i flokken. Dette bekreftet at hunnen og en av valpene ikke lenger var en del av flokken. At en voksen, reproduserende hunn ulv skulle forlate flokken er knapt trolig, og at senderen skulle havarere samtidig var enda mindre sannsynlig. Nok en gang konkluderte vi med at hun og en av valpene hadde falt offer for illegal jakt. Denne gang hadde jegerne lyktes i både å drepe ulvene og ødelegge den voksne hunnens radiosender. I ettertid kan man si at vår forskning tydelig viste at ulovlig jakt dengang var og fortsatt er en viktig dødsårsak i den skandinaviske ulvebestanden. På den tiden, i november 2000, kunne vi likevel bare spekulere over de to savnede ulvenes skjebne.

I begynnelsen av vintersesongen 2000–2001 besto Grangärdeflokken av tre valper og #98-04 – vår senderutstyrte hannulv. Nå var det mulighet for å studere hvordan tapet av den voksne hunnen påvirket

jaktmønsteret den kommende vinteren sammenlignet med foregående vinter da det var to voksne ulver uten valper. Derfor satset vi igjen på en ambisiøs vinterstudie – da vi nå hadde en entusiastisk student ved navn Camilla som vår fremste feltarbeider. Noe overraskende for oss var at predasjonsmønsteret ikke endret seg særlig mye fra foregående år. Under den 106 dager lange studieperioden drepte den enslige hannen 14 elgkalver, 7 voksne elger og 8 rådyr og forsynte sine tre valper med et overskudd av mat. Hans anstrengelser var til og med mer framgangsrike enn foregående vinter – med en suksessrate for elgangrep på hele 60 %. Imidlertid var flokken ofte splittet opp – med en eller to valper sammen med hannen eller med en av søsknene. Valpene brukte også storparten av sin tid ved eller nær elgkadaverne. Den voksne hannen var alene i 65 % av tiden under våre peilinger og feltsporinger, og han brukte i snitt bare én hel dag ved eller i nærheten av hver nyfelt elg. Åpenbart var #98-04 en dyktig forsørger dette året, men kanskje på bekostning av den sosiale kontakten med sitt avkom.

I starten av februar 2001 lyktes Per og hans fangstlag, veterinæren Jon Arnemo og piloten Ulf Grinde, å fange to av de tre valpene i flokken. De var begge ved god

helse og kondisjon – hunnvalpen veide 31 kilo og hannvalpen 38 kilo. Begge disse valpene forlot sitt fødselsområde påfølgende sommer, men også de ble illegalt drept innen et år og rakk ikke å reproducere.

I løpet av sommeren 2001 hadde #98-04 igjen blitt alene og søkte på ny etter en partner. Han trengte i lete lenge. På den første snøen vinteren etter, 2001–2002, observerte vi hans revirmarkeringer sammen med en ny hunn. Reviret hans hadde endret seg litt mot sør – til et område der det lille tettstedet Ulriksberg lå sentralt. Fra og med nå fikk #98-04 et mer personlig navn av oss som arbeidet tett med ham. Han ble nå «Ulrik» – en velkjent ulv for både allmennheten og media siden han nå forsynte forskningsprosjektet med data av flere ulike typer.

Den 13. januar 2002 klarte vi å fange hans nye partner #02-03. Hennes alder ble anslått til tre år og hun veide 36 kilo. Dette var en viktig fangst for vårt forskningsprosjekt fordi vi ikke visste hvor lenge Ulriks sender ville fungere – dette var hans fjerde år med senderen. Livet syntes lysere for Ulrik og vi forventet at han skulle forplante seg en andre gang våren 2002, men slik ble det ikke. Av en eller annen grunn ble det ingen vellykket formering for

Ulrik og hans nye make, eller også hendte det noe under et tidlig stadium i omsorgen for valpene. De begynte å vandre omkring over hele reviret i noen få uker etter den forventede valpefødselen, og vi fant aldri noe bevis for at valper virkelig var født.

Resten av året ble vår forskning mindre intensiv, men Ulrik og hans nye make ble fulgt regelmessig med triangulering en eller to ganger i uken i den snøfrie sesongen. Som året før hadde hunnen løpeblod i sin markering i slutten av desember. Kanskje skulle 2003 vise seg å bli mer produktivt for Ulrik og hans partner. Så langt denne vinteren var de to ulvene nær hverandre under sine vandringer i reviret. Men under et av disse regulære peilingsforsøkene, 27. februar 2003, var ikke lenger hunnens signaler i luften. Dette var første gang etter at hun ble merket at vi ikke kunne høre hennes VHF-signaler. Nok en gang fulgte vi opp med peiling fra fly og via Ulriks spor på snøen – og kunne konstatere at det bare var en enslig ulv tilbake i området. Men det var ikke alt. I mer enn en uke fulgte vi intensivt Ulriks vandringer i reviret da han igjen og igjen ulte om nettene, noe som indikerte at hans partner var borte og at han søkte intensivt etter henne. På samme måte som da han mistet sin første make hadde hans nye makes sender stilnet ved tiden for hennes forsvinning. Selv om vi ikke kunne bekrefte at årsaken var ulovlig jakt, var dette den eneste rimelige forklaringen på hennes plutselige forsvinning. Igjen hadde Ulrik mistet sin partner gjennom illegale handlinger fra ulvenes verste fiende – mennesket.

Senvinteren 2003 mistet vi dessuten radiokontakten med Ulrik, men heldigvis viste det seg å være tekniske årsaker. Senderen hans hadde fungert i mer enn fire år, og batteriet var nå tomt. Resten av snøperioden 2003 var vi bare i stand til å følge ham gjennom marksporing, og da snøen ble borte hadde vi ingen anelse om hva han gjorde. Vi bestemte oss for å forsøke å fange ham igjen den kommende vinteren for å kunne følge opp hans livshistorie. Følgelig startet vi i januar 2004 fangstsesongen gjennom å søke etter

Sporrekke fra Ulrik i hans fødselsrevir - Leksandsreviret – vinteren 1998–1999. Han var da valp. I mars samme vinter gikk han mer for seg selv enn de andre valpene i flokken og i slutten av mars forlot han reviret. Foto: Åke Aronson.

Ulrik i hans tidligere revir. Sporingen i begynnelsen av vinteren hadde vist at det fortsatt var en enslig, voksen hannulv til stede i området, og at denne ulven benyttet samme ruter som Ulrik gjorde tidligere. Dermed var vi ganske sikre på at han fortsatt var ved liv og holdt til i området. På en eller annen måte klarte han hele uken å holde seg utenfor rekkevidde for iherdige forsøk på å fange ham. Ikke før den siste dagen med helikopter tilgjengelig lyktes vi å finne ferske spor etter ham. Nå gjorde helikopterteamet det de var gode på. De fulgte hans spor i mer enn ti kilometer før de tok ham igjen. Han hadde åpenbart lært seg en lekse fra fem år tidligere, men tross dette fanget vi ham for annen gang sent på ettermiddagen den 31. januar – den siste dagen denne fangst-

sesongen. Med en alder på fem år og vekt på 45 kilo var han ikke den største hannulven vi hadde fanget, men han var fortsatt i god kondisjon. Denne gangen fikk han en ny type sender – basert på GPS for posisjonering og GSM for automatisk overføring av informasjonen. Vi kunne nå følge ham overalt fra vår datamaskin på kontoret og dermed være langt mer effektive med arbeidet i felt.

Den følgende våren 2004 fikk vi rapporter fra vårt høyst hengivne feltpersonell, Jan Perjon, Göran Jansson og Håkan Björling, at Ulrik på nytt var observert sammen med en annen ulv. For å kunne bekrefte dette nærmet vi oss i juni 2004 ved å anvende senderen hans til å spore hans forehavender, og det viste seg at

han virkelig hadde fått selskap av en hunn ulv uten sender. GPS-posisjonene i mai avslørte dog at Ulrik ikke oppviste et bevegelsesmønster som tilsa reproduksjon – trolig fordi de hadde møtt hverandre først etter parringstiden i 2004. To ekskrementprøver ble samlet inn i reviret i løpet av sommeren, og DNA-analyser viste senere at den ene tilhørte Ulrik og den andre kom fra en hunn født i Gråfjellreviret i Norge. Da snøen kom tidlig vinteren 2004–2005 var vi overbevist om at han skulle være i lag med samme hunn, men denne gang var han igjen enslig. Kanskje var kjemien mellom dem feil eller hunnen ikke overlevde i området så lenge. Vi kommer nok aldri til å få vite noe om hennes skjebne.

At Ulrik nå var enslig igjen kunne bevitnes gjennom hans måte å forflytte seg på i reviret. Han foretok ganske lange raid langt utenfor sitt revir og besøkte minst to andre okkuperte ulverevir – trolig i søk etter en ny make, i så fall hans fjerde i kronologisk rekkefølge. I alle fall en av disse raidene viste seg ganske kostbar for ham. Ved å følge hans GPS-koordinater i kombinasjon med snøsporing, synsobservasjoner og en god porsjon flaks, kunne vi skape oss et ganske bra bilde av det som hadde hendt. To av sporene som rapporterte direkte til oss kunne se hvordan Ulrik var innblandet i en kamp med en annen hannulv, som for øvrig var i lag med en tispe, i et revir nord for hans eget og som senere ble kalt Lövsjöreviret. At en hard kamp hadde inntruffet, kunne bekreftes ut fra spor etter hvordan de to ulvene hadde tumlet rundt og der begge fikk skader som etterlot mye blod etter seg. Denne uvanlige observasjonen spredte seg raskt til våre sporere – neste dag kunne en person fotografere to ulver ute på en islagt sjø nær stedet hvor kampen hadde foregått. Bildet viste to ulver – hannen og hunnen i dette reviret – en av dem med blod på bryst og hode. Sporene etter Ulrik tilbake sørover mot eget revir viste at også han blødde ganske kraftig. Uten tvil hadde han vært innblandet i et voldsomt slagsmål med Lövsjöhannen.

Det er ikke uvanlig at ulver slåss med hverandre for tilgangen til partnere og/eller revir. Det er tvertimot mer normen for ulvenes revirhevdende natur. Det bemerkelsesverdige med denne hendelsen var at våre DNA-analyser viste at Ulrik faktisk var morfar til ikke bare én, men til begge ulvene i Lövsjöreviret. Analysene viste at begge disse var født i Julussareviret i Norge i 2003, at de var søsken og at deres mor var Ulriks datter fra hans første reproduksjon i Grangärde-reviret i år 2000. Hun var hans tredje avkom – det individet som ikke hadde blitt utstyrt med radiosender vinteren 2000–2001. Livet er av og til virkelig merkelig – også for ulver.

I mai 2005 mistet vi av ukjent årsak kontakten med Ulrik. Urinmarkeringer og ekskrementer på de vanlige stedene indikerte at han fortsatt var ved liv i sitt revir. Vår plan var nå at vi skulle finne ham kommende vinter og om mulig fange ham en tredje gang – i en alder av seks år. Da snøen kom i november 2005 fant vi sporene hans nesten omgående, men til vår overraskelse hadde han fått nytt selskap. Nok en gang gikk han sammen med en annen ulv, hans fjerde hunn – født i Halgåreviret i 2004. Den 27. januar 2006 klarte vi å fange den nye partneren som fikk navnet #0602, men Ulrik holdt seg unna. Han hadde lært seg å unngå helikopteret ved å forsvinne inn i massiv, tett skog så snart helikopteret nærmet seg. Han eksponerte seg bare i åpne områder så fort helikopteret forvant. Uheldigvis for ham kunne fangstteamet vårt denne katt-og-mus-leken godt, og til tross for at budsjettmidlene egentlig ikke ga rom for mye av dette lyktes de med å overliste ham enda en gang.

Ved dette tidspunktet var han noe lettere (43 kilo) enn forrige gang (2004). Han hadde mistet en av fortennene og den ytterste delen av halen. Bortsett fra det virket han å være i god fysisk form. Vi skjønnte nå også hvorfor vi hadde mistet kontakten med ham. Kablene fra batteriet til GPS-enheten var skadet. Vi ga ham en tredje og siste sender – av samme type som hans nye make fikk to dager tidligere. Nå hadde vi igjen mulighet til å følge deres vandring og atferd i detalj og håpet at vi kunne følge ham i de siste kapitlene av hans liv.

Våren 2006, i en alder av åtte år og sammen med sin fjerde make, ble Ulrik far til sitt livs andre kull. Dataene indikerte klart at begge ulver reduserte sine bevegelser til et minimum i begynnelsen av mai. På denne tiden hadde vi bestemt oss for at vår forskning også skulle inkludere besøk hos alle reproduserende tisper innen to-tre uker etter fødslene – for å få tall på, måle og ta prøver av valpene. I tråd med dette nærmet vi oss det antatte hiet i slutten av mai 2006 bare for å finne det forlatt. Men det var ingen tvil om at dette hadde vært hjemmet til det voksne paret og et antall valper i en periode. Hvorfor var hiet forlatt? GPS/GSM-senderens data var begrenset i den forstand at den bare ga oss data over bevegelser fram til noen dager forut for vårt besøk. Noen dager etter vårt besøk på hiplassen fikk vi nye data som viste at Ulrik og partneren hadde forlatt hiet dagen før vårt besøk og flyttet valpene noen få kilometer nordover. Faktum er at å benytte flere hi de første seks ukene etter fødselen synes å være vanlig atferd hos skandinaviske ulver – en tilpasning som gjør dem i stand til å redusere risiko

i form av besøk av andre ulver, bjørn eller mennesker som kan drepe valpene. Ytterligere data fra Ulriks GPS-sender viste at de tok hånd om sine valper hele sommeren, og under den påfølgende vinteren kunne vi spore en flokk på sju ulver ved flere tilfeller.

Vintrene 2006–2007 og 2007–2008 fortsatte vi våre studier av predasjonsmønster med økt oppmerksomhet på GPS-data – timesposisjoner i åtte sammenhengende uker hver vinter. I stedet for å forsøke å spore flokken så mye som mulig, kontrollerte vi i felt regelmessig mer enn 90 % av posisjonene i den hensikt å finne rester av drepte byttedyr. Disse studiene viste at elg fortsatt var deres hovedsaklige bytte, at elgkalver ble foretrukket framfor voksne og at flokken hadde tilgang til mer kjøtt enn den kunne konsumere. Uten tvil visste Ulrik fortsatt hvordan man jakter elg.

En hendelse i løpet av disse regelmessige sporingene viste at Ulrik og hans flokk nok en gang var blitt utsatt for ulovlig jakt. Spor på fersk snø på en av skogsbilveiene avslørte at noen hadde avfyrt et haglskudd fra bil mot flokken. Dette ble oppdaget av vårt feltpersonell da det i noen centimeter nysnø kunne avleses hva som hadde hendt bare noen få timer før våre folk kom fram til åstedet. Flokken hadde gått på skogsbilveien da den ble tatt igjen av en bil. Føreren hadde åpnet bildøren og lutet seg ut for å kunne avfyre sitt gevær mot flokken som da stoppet opp på veien for å se bakover mot bilen. Heldigvis for flokken var avstanden 50–60 meter, dvs. altfor langt for å forårsake alvorlig skade på noen av ulvene. Fra den plassen der haglene slo ned i bakken rett foran ulvene reagerte de alle gjennom å hoppe over brøytekanten og springe inn i skogen med maksimal hastighet. Politiet ble informert og vi fulgte opp hendelsen ved å spore flokken i flere kilometer, men vi kunne ikke finne noe blod eller indikasjon på at noen av ulvene var alvorlig skadet. Nok en gang hadde Ulrik klart å unngå sin verste fiende.

Sommeren 2009 rapporterte lokalbefolkningen til oss om flere observasjoner av voksne ulver som oppholdt seg i et lite område, hvilket indikerte at det på nytt var en suksessfull reproduksjon på gang i reviret. Den påfølgende vinteren besto flokken av ni ulver. Dette året, 2010, var også det første året som myndighetene tillot lisensjakt i Sverige for å dempe veksten i bestanden. Under jakten ble to åtte måneder gamle valper skutt i reviret tidlig i januar, og DNA-analyser bekreftet senere at Ulrik virkelig var faren deres. Varigheten av denne ulvens overlevelses- og reproduksjonsevne er bemerkelses-

verdlig! Det syntes ikke å være noen grenser for hans kapasitet. Vår forskning viste at Ulrik og hans fjerde make formerte seg hvert år fra 2006 til 2009, og vi var i stand til å følge flokken via GPS-sender fram til august 2008 da både Ulriks og hans makes sender sluttet å virke. Til sist, i 2009, i en alder av elleve år ga Ulrik sitt siste bidrag til kommende generasjoner.

Sommeren 2010 gjorde vårt feltpersonal observasjoner som tilsa et det nok en gang var reproduksjon på gang i Ulriks revir, og vinteren 2011 kunne man konstatere at det var en flokk på seks ulver. DNA-analyser fra ekskrementer bekreftet at Ulriks make, #06-02, fortsatt var den reproduserende tispem. Ulikt fra tidligere år var imidlertid ikke Ulrik far til valpene. Han hadde på den tiden blitt erstattet av en voksen hann fra naboreviret.

Trolig hadde Ulrik enten dødd eller abdisert fra sin posisjon som lederhann den foregående vinteren, men vi har så langt ikke noe kunnskap om hans siste skjebne og sannsynligvis får vi det heller aldri.

***

Ulrik hadde et bemerkelsesverdige liv, lengre enn og med flere make enn de fleste ulver, selv om det skyldtes omstendigheter som lå utenfor hans kontroll. Hans hell og dyktighet til å unngå fare og hans stadige søken etter en ny make betalte seg med totalt fem suksessfulle reproduksjoner i løpet av livet og en produksjon på 20–25 valper. Flere av disse har bidratt til den reproduserende poolen i den skandinaviske ulvebestanden. Ulrik var i særklasse den viktigste kilden til vår forståelse av ulvens økologi i Skandinavia, og for mange av oss som arbeidet med ham har han gitt de mest spennende øyeblikkene i felt.

***

Originaltittel: Sand H., Wikenros C., Ahlqvist P., Wabakken P. & O. Liberg 2013. Ulrik – a survivor among Scandinavian wolves. In: Wild wolves we have known: stories of wolf biologists' favourite wolves. International wolf center, Minneapolis, USA.

Oversettelser: Hans Ring og Yngve Kvebæk.